

dombhát tetején, a szelvény déli szélénél feltárt, két női vázat tartalmazó temetkezés: a nyakban bronzfibula, a medencénél övkarika, a bokák felett 10 cm széles sávban mintegy ezer apró üveg- és borostyángyöngy került elő. Az egyik csecsemősírból galamb alakú bronzfibula és egy római edény látott napvilágot.

A feltárási terület K-i felén az 5. sz. *elejére* keltezhető szarmata település objektumai kerültek elő: méhkas alakú gabonásvermek, három kút és egy É-D irányú, négyötösztatú, mély árok. Ez valószínűleg a települést határolta; tőle Ny-ra ritkábban jelentkeztek a gödrök. A gödrök betöltésében sok korongolt, finoman megmunkált edénytöredék, ill. néhány északi típusú hombár töredéke volt.

A dombhát legmagasabb részén bukkantunk rá az 5-6. sz. *fordulójára* keltezhető gepida temető É-i szélének három sírjára. A temető legnagyobb része a szelvénytől D-re lévő, a nyomvonal által nem érintett szántó föld alatt húzódott. A sírokból sólyomfejes, öntött bronz fibulapár, duplasoros csontfésű és bronzcsipesz került elő.

A feltárási terület legmagasabb pontján, a domb É-i lejtőjén 18 É-D tájolású, keskeny sírfoltokból álló, két sorba rendezett sírcsoport rajzolódott ki. A leletanyag alapján a *kora avar kor végére* keltezhető kis temetőt teljes egészében fel tudtuk tární. A sírok nagy részét kirabolták, kevés leletanyagot tartalmaztak. Néhány sírba szerény mellékletekkel (vascsat, orsógomb) temették el a gyermek vagy fiatal korú elhunytat. Szerencsés módon a domb tetején két gazdag mellékletű férfitemetkezés bolygatatlan maradt: az egyik sírba az elhunytat ezüstveretes lemezes övével, vaskéssel temették el. Valószínűleg hozzá tartozott a sírgödör ÉNy-i sarkához csatlakozó, DK-ÉNy-i tájolású lótemetkezés is. A háts melllett 2 hurkos fülű, bordás talpú vaskengyel, zablá és vascsat volt, valamint a nyeregkápát díszítő csontfaragvány töredékei. A másik sírból aranygömbös fülbevaló, ezüstlemezes övveretek és szíjvégek, bizánci solidus, vaskés, valamint a lószerszámhoz tartozó ezüstözött aranylemezek, fonatmintás szíjvégek, préselt bronz- és aranylemezes rozetták, valamint egy csikózablá került elő. A temető utolsó, Ny-i sírjaiban gyermekek feküdtek; az egyik 12-14 év körüli fiú ruháját félgömbös arany lemezpitykék és szalagzáró lemezek díszítették.

Ezenkívül feltártunk egy tájolása és mellékletei (két bronz hajkarika, vaskés) alapján a *késő avar korra* keltezhető temetkezést is.

Munkatársak: Ligner Jácint és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

RACZKY PÁL – ANDERS ALEXANDRA –
NAGY EMESE GYÖNGYVÉR – SEBŐK KATALIN

193. Hajdúnánás, Fürj-halom-járás 2.

(Hajdú-Bihar megye) Sza

A 2005. augusztus 29. és szeptember 6. között végzett leletmentésen az M3 autópálya 198+100 és 198+300 km-szelvényei között egy Kr. u. 3-4. századi szarmata település 27 objektumát tártuk fel (41/d lelőhely).

A felületen két nagyméretű, összesen 3254 m² alapterületű kutatószelvényt nyitottunk. A K-i szelvény déli részén főként kerek tárológödrök, északi részén nagyobb méretű, amorf gödrök, egy kút, valamint néhány sekély, íves árok mutatkozott. A Ny-i szelvényben átlósan 3 nagyobb, viszonylag mély, szabálytalan V átmeteszettű árok futott keresztül; ezek talán az egykori telep szélét jelölik. A település egy keskeny dombhát hosszán húzódik, valószínűleg kapcsolatban állt az ugyanazon dombhát DK-i, magasabb részein megtalált 41/a jelű lelőhely (Fürj-halom-járás) egykorú teleprezszletével.

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

194. Hajdúnánás, Mácsi-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) A

Az M3 autópálya Görbeháza és Nyíregyháza között épülő szakaszának egy U alakú, homokos talajú dombhátán terül el a 47. sz. lelőhely. Az autópálya az U két szárát vágta, így leletmentésünk során két szomszédos, É-D irányú dombháton nyitottunk egy-egy szelvényt A 9415 m²-nyi lehumuszolt felületen 67 objektumot tártunk fel, amelyekhez 403 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A dombvonulat erősen lejtős K-i oldalán egy 4-5. századi település néhány tárológödre, a magasabb részekben pedig egy 8-9. századi avar falu telepobjektumai kerültek elő. Az avar falunak – egy 4 m átmérőjű, a település K-i szélén ásott kút kivételével – kizárólag épületeit és tüzelőhelyeit találtuk meg.

Az avar településnek 27 ÉNy-DK tájolású, félig földbe mélyített épületét tártuk fel. Az épületek szerkezeti- leg viszonylag egységes képet mutattak, ám méretük jócskán eltért: a legkisebb 2,5×2,5 m alapterületű, míg a legnagyobbak oldalhossza a 4,5-5 m-t is elérte. A házak felépítménye minden esetben vaskos, sűrű cölöpsorokon nyugodott. A sárga, homokos vagy sötétebb, humuszos földdel körüldöngölt oszlopok a kisebb épületeknél a sarkokban és az oldalfalak harmadainál, a nagyobbaknál egymástól 40-60 cm-es távolságban helyezkedtek el. Tagolt, lépcsős bejáratot csupán a legnagyobb épületnél figyelhattunk meg, de valószínű, hogy szinte minden ház hasonló irányba, D-DK felé nyílt. A padló általában sima, lejárt, döngölt vagy tapasztott volt. Minden épületben legalább egy tüzelőhely is előkerült. A házak nagyobb része két tűzhelyet tartalmazott, melyek közül az egyik legtöbbször a ház ÉK-i vagy DNy-i sarkába tapasztott, néha a falhoz kívülről csatlakozó, befelé nyíló, kövekkel kirakott falú vagy aljú, kis kemence, a másik a padlóba ásott, sekély, esetleg szintén kövekkel kirakott tüzelőgödör, vagy csupán kerekded tűznyom a padlón. A házak között két külső kemencét is feltártunk.

Az épületek zöme a nagyobbik, K-i dombon volt található; a Ny-in a 27-ből csak 3 épület nyomait tártuk fel. A település házai egymáshoz többnyire jól igazodtak, bár az egy helyen megfigyelt metszés arra utal, hogy az épületeknek legalább két periódusa különíthető el.

Munkatársak: Füzesi András, Hetesi Szilvia, Szenthe Gergely és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

SEBŐK KATALIN – SZABÓ GÁBOR

195. Hajdúnánás, Murvai-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) Kö

A 46. sz. lelőhely az M3 autópálya Görbeháza és Nyíregyháza között épülő szakaszának 206+160 és a 206+280 km-szelvényei között helyezkedik el, egy ovális alakú, viszonylag kis alapterületű magaslaton. A mocsaras, belvizes terület övezte dombnak kb. 1/3-át érintette a nyomvonal. A feltárt 6200 m² felületen egy 13–14. századi kis település 3 félig földbe mélyített házát, 8 gödrét, 8 árokaszából álló két nagy alapterületű karámrendszerét, két külső kemencéjét és egy kútját tártuk fel.

Az egyik házban elhamvadt gerendatöredékek, beszakadt boltozatú, tűzterében ép edényeket megőrző kemence utalt a település életében bekövetkezett pusztulásra. A ház betöltésében gazdag kerámiaanyag, számos vastárgy (pl. ládavasálás, kulcs, kés, szögek, balta) és két összeégett őrlőkő került elő. A másik két épületben nem észleltük hasonló pusztulás nyomait.

A házak körül futó karámrendszerek egyik árkában egy jó állapotban megőrződött, kerek markolatgombos kardot, egy másik árokaszakasz betöltésében pedig két sarlót találtunk. Nem messze a kard előkerülési helyétől egy, a humuszolás által megbolygatott, vaseszközökből álló leletegyüttes került elő. A depó egyetlen eredeti helyén maradt darabja egy ekepapucs volt, de sikerült megtalálnunk az ide tartozó többi tárgyat is: egy baltát, egy kardpenge töredékét, egy fűrészlapot és még egy jó megtartású ekepapucsot.

Munkatársak: Füzesi András és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

SZABÓ GÁBOR

196. Hatvan, Kisgombos

(Heves megye) Pa, B, LT, Sza, N, Kö

2005. március 1. és december 31. között több részletben terepbejárást végeztünk a Zagyva-völgy K-i oldalán. Kisgomboson négy lelőhelyet regisztráltunk.

Kisgombos: A Zagyva-völgy K-i oldalán a teraszos dombtetőt Ny-on a Heréd felé vezető műút, É-on egy mély vízmosás határolja, ahol nagy kiterjedésű bronzkori telep nyomait észleltük (1. lh.). A felszínen túlnyomórészt a hatvani kultúra, kisebb mennyiségben középkori kerámiát találtunk. A dombtető enyhe lejtőjén fehér patinás kovaleleteket gyűjtöttünk, melyek nyersanyaga limnikus kovakőzet.

A Zagyva-völgy K-i oldalán az enyhén lejtős részt Ny-on a Herédre vezető műút és egy betonút határolja (2. lh.). Óskori, késő kelta és középkori kerámiát, továbbá kovaleleteket (magkő, penge, szilánkok, gyártási hulladékok) gyűjtöttünk.

A Zagyva bal partján az ártérből kiemelkedő kis magaslat D és K felé lejtett. A magaslat tetején és lejtőkön regisztráltuk a 4. sz. lelőhelyet, melyet késő bronzkori, kelta, szarmata, népvándorlás kori és középkori kerámia, kovaszilánkok és patics jelzett.

Gombos-dűlő: A Zagyva-völgy K-i oldalán egy mély völgy mentén álló teraszos domb déli lejtőjéről feltehetően paleolit kori megmunkált kavicsot valamint kovaszilánkot és nyersanyagdarabot találtunk (3. lh.).

A leletanyag a Dobó István Vármúzeumba került. Konzulens: dr. Ringer Árpád.

Munkatársak: Gutay Mónika régészhallgató, Kerékgyártó Gyula.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

197. Hegykő határa

(Győr-Moson-Sopron megye) B, LT, Ró, Á, Kk

2005. május 20-án és 24-én örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez terepbejárást végeztünk a település kijelölt fejlesztési területein.

Alsó- és Felső-sziget: A falu ÉK-i határában levő táblában, a Széplak–Sarródi-csatorna két párhuzamos ága közötti területen csak késő középkori leletanyagra bukkantunk. Egy kb. 50 m széles vetett kiskertet tudunk csak átvizsgálni, a Téglástó felé vezető út melletti, római leleteiről ismert tábla elfedettsége miatt nem volt bejárható. (Hrsz.: 045/43b)

Kertészet, Konyha alja: A falu Ny-i szélén az egykori Kertésztől D-re eső szántó területén a már ismert késő bronzkori lelőhely folytatódik. A terület É-i felében rendkívül intenzíven jelentkezett a bronzkori, illetve kisebb mennyiségben a késő középkori leletanyag egy enyhe kiemelkedésen. Ezt a részt egy kb. 150–200 m széles mélyedés választja el a tőle D-re levő, környezetéből erőteljesen kiemelkedő dombháttól. A mélyedésben és dombhát É-i oldalán már a késő középkori leletanyag dominált, a leletsűrűség itt kicsi volt. A domb tetején a föld minősége is megváltozott: homokos, folyami kavicsal és egyéb kövekkel sűrűn borított, amely körülmény megnehezítette a leletek találását is, de nagy valószínűség szerint a középkori lelőhely nem húzódott fel a domb tetejére. A domb É-i lejtőjéről egy kovapattinték is előkerült.

Valószínűleg a bronzkori lelőhelyhez sorolható még a fertődi úttól É-ra fekvő, 1930-ra már elbányászott Szent Mihály-domb területe (Téglavető bányája) őskori csontvázas temetővel és telepnyomokkal. Az út túlsó (déli) oldalán is került elő egy csontvázas sír 1954-ben Kertész Géza telkén (1960 Nováki Gyula adatgyűjtése). A lelőhely K-i határában húzódó csatorna ásásakor a Jókai utca mögötti részből bronzkori urnatemető és telepnyom vált ismertté (1970 Tomka Péter adatgyűjtése). A lelőhely Ny-i határának meghatározása a kempingtől és a fürdőtől D-re eső terület elfedettsége miatt nem volt lehetséges. (Hrsz.: 046/6, 047/10, 047/9, 047/14, 047/13, 803/6, 08/70, 08/71, 08/37–42, 08/68, 08/48–50, 202/4, 010/12–21, 010/26–34, 02/59)